

Repressiya Dönemi'nde Kazakistan Eğitim Politikaları ile Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin Karşılaştırmalı İncelenmesi

Ali CANBULAT^{1*}

ÖZET

Gönderim: 26/09/2025
Kabul: 17/10/2025
Yayın: 30/11/2025

Bu çalışmada, Kazakistan'daki Repressiya dönemi eğitim politikaları ve Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Türkçe Dersi Öğretim Programı karşılaştırılarak iki farklı dönemde eğitim anlayışındaki temel farklılıklar incelenmiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Kazakistan'da uyguladığı Repressiya faaliyetleri, eğitimde ideolojik bir dönüşüm yaratmayı amaçlamış, Kazak Türklerinin kültürel kimliğini ve dilini hedef alarak, Sovyet sosyalizmini yaymak için eğitim sistemini Rusça ve Sovyet ideolojisi etrafında şekillendirmiştir. Repressiya'da Kazak Türkçesinin kullanım alanı kısıtlanmış, öğrenciler hem akademik hem de sosyo-kültürel açıdan SSCB'ye sadık bireyler olarak yetiştirilmek istenmiştir. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM)'de ise bireyler millî ve manevî değerlere dayalı bir kimlik geliştirmeye teşvik edilmekte, sosyal-duygusal gelişimle birlikte eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasına odaklanılmaktadır. TYMM, Türkçeyi bir iletişim aracı olmasının yanı sıra kültürel bir değer olarak da öğretmeyi hedeflemektedir. TYMM'de öğrencilerin toplumsal sorumlulukları ve kişisel gelişimleri ön planda tutulmaktadır. Araştırma nitel desende kurgulanmıştır. Araştırmanın verileri doküman analizi tekniğiyle elde edilmiştir. Elde edilen verilere göre Repressiya döneminde uygulanan eğitim politikaları, kültürel kimliği yok etmeyi amaçlamıştır. TYMM'de ise bireylerin özgün kimliklerini güçlendirmek ve kültürel mirası yaşatmak hedeflenmiştir. Repressiya döneminde Kazakistan'da uygulanan eğitim politikaları ile TYMM'nin karşılaştırarak incelendiği bu çalışma, eğitimin kültürel değerlerin korunmasındaki rolünün açıklanması üzerine kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Repressiya, Kazakistan'da eğitim, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, Türkçe Dersi Öğretim Programı.

A Comparative Analysis of Kazakhstan's Education Policies During the Repression Period and Turkey's Century of Education Model

ABSTRACT

Received: 26/09/2025
Accepted: 17/10/2025
Published: 30/11/2025

This study examines the fundamental differences in educational approaches across two distinct periods by comparing the educational policies of the Repressiya era in Kazakhstan with the Turkish Language Curriculum of the Türkiye Century Maarif Model (TYMM). The activities of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) during the Repressiya period in Kazakhstan aimed to create an ideological transformation in education by targeting the cultural identity and language of the Kazakh Turks, shaping the education system around the Russian language and Soviet ideology to disseminate Soviet socialism. The use of Kazakh Turkish was restricted, and students were intended to be raised as individuals loyal to the USSR both academically and socio-culturally. In contrast, the TYMM encourages individuals to develop an identity based on national and spiritual values, focusing on fostering critical thinking skills alongside socio-emotional development. TYMM aims to teach Turkish not only as a means of communication but also as a cultural value, emphasizing students' social responsibilities and personal development. The research was designed in a qualitative framework, and the data were obtained through document analysis. Findings indicate that the educational policies implemented during the Repressiya period sought to erase cultural identity, whereas the TYMM aims to strengthen individuals' authentic identities and preserve cultural heritage. By comparing the educational policies of the Repressiya period in Kazakhstan with those of the TYMM, this study highlights the role of education in safeguarding cultural values.

Keywords: Repressiya, Education in Kazakhstan, Türkiye's Century Education Model, Turkish Course Curriculum.

¹ Arş. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. Türkiye. ORCID: 0000-0002-7017-5645

* Sorumlu Yazar: Ali CANBULAT, ali.canbulat@alanya.edu.tr

1. GİRİŞ

1922’de kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 1938 yılına kadar Türkistan’da uyguladığı şiddet ve baskıyı artırarak sürdürmüştür. Bu yıllarda milyonlarca insan gözüaltına alınmış, yüz binlerce insan katledilmiştir. SSCB’nin bu baskı ve zulüm faaliyetleri literatürde Repressiya olarak bilinmektedir. “Presse” kökünden türetilen Repressiya sözcüğü Rusçada sözlük anlamının dışında, Stalin yönetiminin 1937-1938 yılları arasında uyguladığı “özel ve baskıcı” yönetim anlayışını ifade eden bir terim olma özelliğine de sahiptir (Buran, 2019, s. 332).

Sovyet yönetimi, 1922-1991 yılları arasında Türkistan’da, özellikle Türk nüfusu hedef alan politikalarıyla bölgenin yapısını dönüştürmeyi amaçlamıştır. “Başarısız Dönüşüm” olarak kavramsallaştırılan bu süreç, ekonomi, siyaset, sanat ve eğitim alanlarında kendini göstermiştir. Sonuçta bir “Sovyet insanı” (homo sovieticus) yaratmayı amaçlayan bu politika Sovyetler Birliğinin yıkılmasıyla başarısız olmuştur (Kalkan, 2023, s. 13-16).

Repressiya, Josef Stalin² döneminde, 1937-1938 yıllarında yoğun bir şekilde yaşanmıştır. Repressiya terimi söz konusu dönemdeki politik anlayış ve kitlesel katliamları tanımlamak için kullanılsa da esasında Repressiya, Sovyetler Birliği’nde farklı alanlarda ve dönemlerde tekrarlanmıştır. Repressiya, 1937-1938 yıllarında gerçekleştirilen “Siyasi Repressiya” ile sınırlı değildir. Sovyetler Birliği’nin kuruluşundan itibaren sürdürülen baskı ve kıyım politikaları, literatürde isimlendirilmemiş olsa da Repressiya niteliği taşımaktadır. Baskı ve zulme dayanan Repressiya faaliyetleri, yalnızca siyasi alanda değil millî değerler, estetik düşünce, kültür, sanat, dil ve edebiyat gibi çeşitli alanlarda da kendini göstermiştir. Millî tarih, millî dil, kültürel değerler ve din konularında fikir üreten veya eser veren aydınlar baskıya maruz kalmış ve cezalandırılmıştır. Ceditçi aydınların katledilmesi, Basmacı hareketinin bastırılması ve Alaş Orda hareketine mensup aydınlara yönelik baskı ve sindirme politikaları, Repressiya uygulamalarından önce başlatılmıştır (Buran, 2023, s. 15).

Repressiya faaliyetleriyle zulüm görenler arasında Kazak Türkleri de yer almaktadır. 20. yüzyıl, Kazak Türklerinin tarihinde en acımasız baskı ve olayların yaşandığı var olma mücadelesi dönemi olarak nitelendirilebilir. Bu dönemdeki karmaşa ve çatışmalar ile Türk boylarının kendi aralarındaki çekişmeleri, Rus güçlerinin Türkistan topraklarına yerleşmesini kolaylaştırmıştır. Rusların yüzyıllar öncesinden planladıkları yayılma politikası bölgedeki sosyal ve iktisadi zayıflama fırsat bilinerek hızlı bir şekilde uygulanmıştır (Biray, 2011, s. 1).

Ruslar, 1893 ile 1952 yılları arasında Kazakistan’a yoğun Rus göçmen gruplarını yerleştirme politikası uygulamıştır. 1921 yılında bozkır bölgelerinde yaşanan kıtlık ve 1926-1939 yılları arasında konar-göçer Kazakların zorunlu yerleşik hayata geçirilmesi esnasında, bir milyondan fazla Kazak Türkünün hayatını kaybettiği kaydedilmiştir (Devlet, 1989, s. 150-152). Bu sebeplerle Türkistan’da en fazla Rus, Kazakistan’da bulunmaktadır (Hayit, 1987, s. 138).

Rusların bu yayılmacı politikasına karşı Kazak Türkleri ilmî ve siyasi oluşumlar altında birleşerek mücadele etmişlerdir. 1906’da başlayan Alaş Hareketi³ 1916 yılında Alihan Bökeyhan’ın⁴ liderliğinde partileşerek, 1917 yılında Kazakistan’ın bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak üç yıllık direnişin sonunda, Kazakistan yeniden Rus

² Josef Stalin: (18 Aralık 1878 - 5 Mart 1953), Gürcü asıllı Sovyet devlet adamı ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri (1922-1953). Sovyetler Birliği’ni 1924’ten 1953’e kadar diktatörlük rejimi ile yönetmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Görgen, 2021.

³ Alaş Hareketi veya Alaş Orda, 1917 Sovyet Devrimi sonrasında Kazak Gazetesi etrafında toplanan Kazak aydınlarının oluşturduğu millî bir hareket ve bu hareketin kurduğu millî muhtar bir hükümet. Ayrıntılı bilgi için bkz. Biray, 2011, s. 4-6; Buran, 2019, s. 180-183.

⁴ Alihan Bökeyhan: Kazak siyasetçi, Kazak aydınlarının milliyetçi önderi. Ulusal bağımsızlık ve Alaş Hareketinin üyesi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yorulmaz, 2016, s. 939-973.

yönetimine geçmiştir. 1924 yılında Özerk Kazakistan Cumhuriyeti kurulmuştur (Özkan, 2021, s. 120). Tarihi süreçte birçok⁵ Türk topluluğuna ev sahipliği yapmış Kazakistan, 16 Aralık 1991’de bağımsızlığını kazanarak müstakil bir devlet konumuna gelmiştir.

Kazakistan’da Repressiya süreci genellikle, Stalin’in tek adam siyasetinin en yoğun şekilde hissedildiği ve baskı politikalarının en ağır biçimde uygulandığı 1937-1939 yıllarıyla ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte, Kazakistan’daki Repressiya dönemini daha geniş bir zaman aralığında, 1920’li ve 1930’lu yılları kapsayacak şekilde değerlendirmek mümkündür. 1920-1938 yılları arasında Kazak halkı, baskıcı Sovyet yönetimi altında tarihinin en sancılı dönemlerinden birini yaşamış, baskı, şiddet ve tasfiye politikalarına maruz kalmıştır. 2. Dünya Savaşı sırasında Stalin, bu zulme geçici bir ara vermiş olsa da 1947’den itibaren sanatçılar, aydınlar, bilim insanları ve devlet görevlileri, Sovyet ideolojisine aykırı davranışlarda bulunmakla suçlanarak yeniden Repressiya’ya maruz kalmıştır (Dilek, 2019, s. 30).

1920’li ve 1930’lu yılların sonlarında Stalin yönetimi, Sovyet hükûmetinin politikalarını engellediği iddiasıyla “halk düşmanı” olarak nitelendirdiği isimleri yok etme politikalarını hayata geçirmiştir. Türk dünyasının tamamında ve Rusya’da yürütülen “halk düşmanı avı”, Kazakistan’da da birçok Kazak aydınının suçsuz yere yargılanmasına, sürgüne gönderilmesine ve kurşuna dizilerek idam edilmesine sebep olmuştur. Stalin’in özellikle hedef aldığı ve 1920’li yıllarda yargılanıp cezalarını tamamlamış olan milliyetçi ve yenilikçi Kazak aydınları, 1930’lu yıllarda tekrar takibe alınmış, tutuklanmış ve “Kızıl Terör”⁶ adıyla bilinen süreçten kurtulamamıştır. Sovyet yönetiminin ilk yıllarında Alaş Orda hareketine katılanlar için çıkarılan afa bu bireylerin siyasi faaliyetlere katılmadığı dikkate alınmamış, bu milliyetçi aydınların tanınmış temsilcileri yeniden cezalandırılmıştır. Alaş Orda’nın önde gelen ve başarılı aydınları, tutuklanana dek yalnızca Kazak halkının refahı için çalışmış, ilim ve kültür alanlarında önemli eserler vererek topluma katkıda bulunmuşlardır (Kınacı Baran, 2023, s. 348).

Kazak Türklerinin dil ve kültürlerinin yok sayılması, eğitimdeki merkeziyetçilik ve ideolojik denetimler, halkın eğitimden uzaklaşmasına neden olmuştur. Eğitimden uzaklaştırılan bireyler, hayatını sürdürebilecek manevi değerlerden yoksun bırakılmıştır. Toplumda manevi değerlerin zayıflayıp kaybolması; ahlaki açıdan iyi, güzel ve doğru davranışların değersizleşmesi; toplumdaki olumsuz örneklerin ve etik dışı davranışların artması öğrencileri kültürel ve ahlaki açıdan olumsuz yönde etkilemektedir (Şahin ve Mutlu, 2024, s. 108). Ancak, eğitimde yaşanan bu olumsuz dönüşüm, zamanla yerini daha millî bir eğitim modeline bırakmıştır. Türkiye’de de Cumhuriyet’ten günümüze eğitim sistemi ve öğretim programları, değişimini sürdürülmüştür. Günümüzde Türkiye, "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" (TYMM) ile eğitimde modernleşme, fırsat eşitliği ve küresel rekabetçilik hedeflerine odaklanarak geçmişin mirasını daha güçlü bir eğitim yapısına dönüştürmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2024).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Türk eğitim sistemini yeniden yapılandırmak ve niteliği arttırmak amacıyla geliştirilen TYMM, bir eğitim modelidir. TYMM, millî ve manevi değer temelinde öğrencilerin zihinsel, duygusal, bedensel, sosyal ve manevi yönlerden bütüncül bir gelişimini hedeflemektedir. Bu model, insanı merkeze alan bir eğitim anlayışı sunmuştur. Bu bağlamda öğrencinin kendisini tanımasına olanak sağlayan, ilgi ve becerilerine göre esnek ve müstakil öğrenme ortamlarının yaygınlaştırıldığı bir öğrenme süreci yapılandırılmıştır.

⁵ İranî Sakalar, Sarmatlar, Hunlarla birlikte hareket eden kabileler, Oğur Türkleri, Göktürkler ve Kıpçaklar. Ayrıntılı bilgi için bkz. Golden, 2017, s. 411.

⁶ 1917 Bolşevik Devrimi’ni takip eden yıllarda SSCB’nin güvenlik ve istihbarat birimleri tarafından başlatılan toplu tutuklama, yargısız infaz, kurşuna dizme gibi eylemlerin tamamına verilen isim. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bünyadov, 2004.

TYMM'ye göre eğitim, öğrencinin hayat boyu erişiminin teminat altına alındığı temel bir hak olarak görülmektedir. Ayrıca eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması amaçlanmaktadır (MEB, 2024).

Bir eğitim sistemi/modelinin, amaçları doğrultusunda yürütülebilmesinde öğretmenler önemli bir rol oynamaktadır. Amaçların gerçekleştirilebilmesi için öğretmenlerin sayı ve nitelik olarak yeterli olmaları gerekmektedir (Uslu, 2013, s. 234). Bu durum, TYMM'de de vurgulanmıştır.

TYMM'nin temeli, MEB ile Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) arasında imzalanan bir protokol çerçevesinde oluşturulan K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'ne dayanmaktadır. UNICEF'in desteğiyle ve MEB bünyesinde oluşturulan komisyon aracılığıyla yürütülen bu programın ilk adı "K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli" olarak belirlenmişken sonrasında bu isim "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" olarak değiştirilmiştir. TYMM doğrultusunda geliştirilen öğretim programları ise "K12 Becerileri" perspektifine göre şekillendirilmiştir (Yıldırım ve Çalışkan, 2024). K12 Beceriler Çerçevesi, Türkiye Bütüncül Modelinin Türk milli eğitim sisteminin geçmişten gelen felsefesinin modernleşmeye, dijital çağa, teknolojik gelişmelerin vardığı son noktaya ayak uyduran çağdaş bir devamı niteliğinde olacağı düşünülmektedir (MEB, 2023). K12 Beceriler Çerçevesi Modeli 4 farklı bileşenden meydana gelmektedir. Bunlar;

- Kavramsal beceriler
- Sosyal-duygusal öğrenme becerileri
- Eğilimler
- Alana özgü beceriler, şeklinde sıralanmıştır (MEB, 2023).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada Kazakistan'da Repressiya dönemi eğitim faaliyetlerinin TYMM ile karşılaştırarak incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel bir desende kurgulanmıştır. Nitel araştırma deseni, yorumlayıcı (hermeneutik) ve postmodern bilim felsefelerini temel alır (Alacapınar ve Sönmez, 2019, s. 72). Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41). Kazakistan'da Repressiya dönemi eğitim faaliyetlerinin TYMM ile karşılaştırılması sonucu elde edilen veriler nitel bir yapıya sahip olduğu için nitel desen tercih edilmiştir.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verileri doküman incelemesi tekniği ile toplanmıştır. Doküman incelemesi yazılı, görsel malzemenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlanabilir (Alacapınar ve Sönmez, 2019, s. 109). Araştırmanın verileri Kazakistan'da Repressiya dönemi ve sonrası eğitim-öğretimi ele alan çalışmalar (Dave, 1996; Fierman, 2006; Smagulova, 2006; Spehr ve Kassenova, 2012; Mynbayeva ve Pogolian, 2014) ile TYMM Türkçe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2024)'ndan elde edilmiştir. Elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İncelemeden elde edilen sonuçlar bulgular kısmında verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Kazakistan'da Repressiya Dönemi Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Bulgular

Kazakistan'daki Repressiya süreci, Kazak eğitim sisteminin millileşmesini olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde SSCB tarafından Kazakistan'daki eğitim sistemine müdahaleler yapılarak öğretim müfredatları SSCB'nin ideolojik ve politik amaçlarına uygun bir şekilde biçimlendirilmiştir.⁷ Eğitimde gerçekleştirilen başlıca değişiklikler, Kazak Türklerinin kültürel kimliğini baskı altına almayı, Sovyet sosyalizminin ideallerini benimsetmeyi ve Rus dilinin hâkimiyetini artırmayı hedeflemiştir (Dave, 1996; Mynbayeva ve Pogolian, 2014). Bu olumsuz etki sadece Kazakistan'da değil Repressiya ve Sovyet tahakkümü altında kalmış Türk Cumhuriyetlerinde de ortak kültürel bellek ve mirasın yok edilmesinin önünü açmıştır. Millî hafıza ve kültürel bellek dil vasıtasıyla nesilden nesile aktarılmıştır. SSCB, Kazak Türklerinin millî hafıza ve kültürel belleğinin nesiller arası aktarımını engellemek amacıyla eğitimi Rusça vermiş, Kazak Türkçesi ise giderek daha az kullanılmaya başlanmıştır (Smagulova, 2006). Bu, Kazak Türklerinin kültürel kimliğini yok etmeye yönelik bir süreci başlatmıştır.

1930'ların başında uygulanan kolektivizasyon⁸ politikaları, Kazak Türklerini büyük zorluklarla karşı karşıya bırakmış, bu süreçte milyonlarca Kazak Türkü, Sovyet yönetimi tarafından zulümle yerinden edilmiştir. Bu durum, eğitim faaliyetlerini de olumsuz etkilemiştir. Köylerden şehir merkezlerine göç eden Kazak Türkleri eğitimden uzak kalmış ve bu durum okulların kapatılmasına neden olmuştur (Spehr ve Kassenova, 2012). Şehir merkezlerine göç eden Kazak Türkleri millî eğitimden mahrum bırakılmıştır. Bu mahrumiyet öğretim programlarında kendini göstermiştir. Eğitimde Sovyet ideolojisini yaymak için tarih, edebiyat ve sosyal bilimler derslerinde değişiklikler yapılmıştır. Kazak Türklerinin tarihi sıkça değiştirilmiş ve çarpıtmalara uğratılmıştır. Kazak Türklerinin geçmişteki kahramanları, Sovyet ideolojisiyle çelişen şekilde silinmiş ve yerine Sovyet yönetimiyle uyumlu karakterler yerleştirilmiştir (Fierman, 2006). Bunun yanı sıra SSCB'nin Repressiya döneminde Kazakistan'da uyguladığı eğitim politikaları, merkezi bir eğitim yapısını ve okul müfredatını beraberinde getirmiştir. Eğitimdeki merkezileşme ve standartlaşma, Kazakistan'daki yerel okulların esnekliğini sınırlamış, öğretmenlerin ve öğrencilerin daha çok devletin denetimi altında olmasına yol açmıştır. SSCB yönetimi, tüm çocuklar için zorunlu eğitimi teşvik ederek okul sayısını artırmıştır. Ancak bu süreç Sovyet ideolojisinin sıkı denetimi altında gerçekleştirilmiş ve Kazak Türkleri Sovyet ideolojisinin dayatmalarına maruz kalmıştır (Fierman, 2006). Bu dayatmalardan dolayı Kazakistan'da millî bir eğitim politikasının inşa süreci gecikmiştir.

3.2. Türkiye Yüzyıl Maarif Modeli Türkçe Dersi Öğretim Programına İlişkin Bulgular

Yetişen nesilleri bilgi sahibi, kimlik sahibi ve karakter sahibi yapma düşüncesi TYMM'nin amaçlarındandır. TYMM, öğrencileri millî ve manevi değerlerle donanmış bireyler olarak yetiştirmeyi öngörmektedir. Bu bağlamda, öğrencilere sorgulama, araştırma, eleştirel düşünme ve iletişim becerileri kazandırmak hedeflenmiştir. TYMM, öğrencilerin akademik başarısına ek olarak sosyal, kültürel ve duygusal gelişimlerini de desteklemektedir. Bu şekilde öğrencilerin hem bireysel hem de toplumsal sorumluluklarının farkında olan, yaşamın şartlarına hazır kişiler olarak yetişmeleri amaçlanmıştır.

⁷ İdeolojik Sovyet biçimlendirmesi dilbilimi çalışmalarında da kendini göstermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aydemir, 2007.

⁸ Kolektivizasyon: Çiftçilerin paylarını birleştirerek büyük bir çiftlik oluşturması ve burada bir arada çalışarak meydana gelen kârdan pay alması üzerine kurulu tarım politikası.

TYMM'nin temel ilkeleri arasında millî değerlerin korunması ve geliştirilmesi, öğrenci merkezli eğitim anlayışının ön plana çıkması ve Türkçenin işlevsel kullanımı yer almaktadır. Öğrencilerin bilgiye ulaşabilme yeteneklerinin geliştirilmesi, analitik düşünme, çözüm odaklı yaklaşım gibi becerilerin de kazandırılması hedeflenmiştir. TYMM'de akademik becerilerin yanı sıra sosyal ve duygusal öğrenme becerilerinin de ön planda tutulduğu bir eğitim anlayışı benimsenmiştir.

TYMM öğrencilere dinleme, okuma, yazma ve konuşmadan oluşan temel dil becerilerini kazandırmayı/geliştirmeyi, bu becerileri estetik, sanatsal ve kültürel bir bakış açısıyla kullanabilmelerini kazandırmayı amaçlamıştır. TYMM'de öğrencilerin sadece dil becerilerinin geliştirilmesi değil aynı zamanda duygusal zekâlarının da güçlendirilmesi planlanmıştır. Bu hedefler doğrultusunda eleştirel düşünme, bilgiye erişme, verileri düzenleme ve kullanma gibi becerilerin kazandırılmasına vurgu yapılmıştır.

Dil öğretimi, TYMM'de merkezi bir role sahiptir. Öğrencilerin Türkçeyi etkili bir şekilde kullanabilmeleri, dilin zenginliklerinden faydalanarak kendilerini doğru bir şekilde ifade edebilmeleri hedeflenmiştir. Dil becerileri, yalnızca akademik metinlerle sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda öğrencilerin günlük yaşamlarında ve sosyal hayatta da etkin bir şekilde iletişim kurmalarına olanak tanımıştır. Türkçenin kültürel bir araç olarak kullanılması, öğrencilerin hem dil hem de kültürel kimliklerini pekiştirmelerine yardımcı olur (MEB, 2024).

3.3. Kazakistan'da Repressiya Dönemi Eğitim Faaliyetleri ile Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

SSCB'nin Kazakistan'da Repressiya döneminde uyguladığı eğitim-öğretim politikalarının amaçlarından biri Sovyet ideolojisinin ve kültürel baskılarının ön planda tutulmasıdır. Dönemin öğretim programlarında Kazak Türklerinin kültürel kimliğini silmek ve bir Sovyet insanı oluşturmak amaçlanmıştır. TYMM TDÖP'de ise öğrencilerin millî ve manevi değerlerle donanmış, eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

Repressiya dönemi eğitimde Kazak Türkçesinin kullanım alanı daraltılmış, eğitim politikaları Rusça üzerinden tasarlanmıştır. Bu durum Kazak Türklerinin kültürel mirasının nesilden nesile aktarılmasını engellemiştir. TYMM TDÖP'de ise Türk dilinin ve kültürünün korunması ve yaşatılması amaçlanmıştır. Kültürel değerlerin eğitimde vurgulanması programda belirtilmiştir.

Repressiya sürecinde Kazak eğitim politikaları merkezîyetçi ve ideolojik olarak şekillendirilmiştir. Eğitim programlarında SSCB'nin sosyalist ideolojisinin yansımaları görülmektedir. TYMM TDÖP'de ise öğrenci merkezli eğitim anlayışı benimsenmiştir. Aynı zamanda millî değerlere dayalı, sosyal-duygusal becerileri de geliştiren bir eğitim yapısı sunulmuştur.

Repressiya döneminde Sovyet ideolojisinin benimsendiği ve Kazak Türklerini millî kimlikten mahrum bırakan bir eğitim sistemi planlanmıştır. Bu dönemki eğitim politikalarında öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi geliştirmesine yer verilmemiştir. TYMM TDÖP'de ise öğrencilerin sosyal-duygusal becerileri, okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olma gerekliliği vurgulanmıştır. Bu becerilerin kazandırılması/geliştirilmesi ile öğrencilerin bireysel gelişimlerinin desteklenmesi amaçlanmıştır.

Repressiya dönemi eğitim politikaları, Kazak Türklerini Sovyet devletine sadık ve ideolojik eğitimle şekillendirilmiş bireyler olarak yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda Sovyet ideolojisi, eğitim politikalarını

yönlendiren ana unsur olmuştur. TYMM TDÖP’de ise öğrencilerin toplumsal katkı sağlamak için söz sahibi olmaları ve çeşitli beceriler kazanmaları hedeflenmiştir.

Repressiya dönemi eğitim politikaları ana dilinde iletişim ve eğitimi reddetme üzerine inşa edilmiştir. Bu dönemde Kazak Türkçesinin kullanımı kısıtlanarak Rusçanın yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Bu durum, Sovyet dil politikasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. TYMM TDÖP’de ise öğrencinin Türkçeyi estetik ve kültürel bir araç olarak kullanılması hedeflenmiş, dil becerilerinin güçlü bir şekilde kazandırılması/geliştirilmesi planlanmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kazakistan’da Repressiya dönemi eğitim politikaları, Sovyet ideolojisinin bir araç olarak kullanıldığı, eğitim sisteminin Kazak Türklerinin kültürel kimliğini ve millî hafızasını zayıflatmayı/yok etmeyi amaçladığını göstermektedir. Bu dönemde, eğitim politikaları merkezi ve ideolojik temelli olmuş, ana dili kullanımı kısıtlanmış, kültürel mirasın aktarımı engellenmiş ve bireyler eleştirel düşünme becerilerinden yoksun bırakılmıştır. Sovyet ideolojisi, eğitim yoluyla bireyleri şekillendiren ve sistemle uyumlu bir toplum yaratmayı hedefleyen bir baskı mekanizması olarak işlev görmüştür. TYMM TDÖP ise bireylerin millî ve manevi değerlerle güçlendirilmesini, sosyal-duygusal becerilerle birlikte eleştirel düşünme yeteneklerinin geliştirilmesini ön plana çıkarmaktadır. TYMM’nin, Türkçeyi hem iletişim aracı hem de kültürel ve estetik bir değer olarak ele aldığı anlaşılmaktadır. Repressiya dönemi eğitim politikalarında Kazak Türkçesi yok sayılmıştır. TYMM’de ise ana dili eğitimi modelin merkezinde yer almaktadır. Ana dili eğitiminin program merkezinde yer alması, bireyin kimlik ve kişilik gelişimine katkı sunmayı hedeflerken sosyal hayatta kendini güçlü bir şekilde ifade etmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca ana dili eğitimi sayesinde kültür kodlarının aktarımı ve kültürel kimliğin korunması sağlanabilir. TYMM, bütüncül ve disiplinler arası yaklaşımı ile çağın gereksinimlerine uygun beceri gelişimini hedeflemektedir. TYMM, Türk kültür ve medeniyet birikiminden hareketle millî bir eğitim anlayışını benimsemiştir. Bu bağlamda kendi değer sistemine sahip çıkan millî bir yaklaşım mevcuttur. Repressiya dönemi eğitim politikaları, bireyleri ideolojik bir çerçevede şekillendirerek kültürel ve millî kimliği bastırmayı amaçlarken TYMM TDÖP, bireyin değer odaklı ve özgün bir kimlik geliştirmesini hedeflemektedir. Bu durum, millî kimliğin eğitim yoluyla korunması ve güçlendirilmesini ortaya koymaktadır. Millî kimliğin eğitim yoluyla korunması ve güçlendirilmesinde öğretim programlarına kurucu metinlerin dâhil edilmesi önemli rol oynamaktadır. Kazakistan’ın güncel öğretim programları, kurucu metinlerle oluşturulduğunda millî kimliğin korunması ve güçlendirilmesi ivme kazanacaktır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Nutuk adlı eserinde bir ulus kimliğinin yeniden inşası ve muhafazası zorunlu görülmüş, bunun dil ve kültür birliği ile Türkçe eğitimi öncülüğünde mümkün kılınmasında eğitimin hayati işlevi vurgulanmıştır. Nutuk, tarihten getirilen birikim üzerine geliştirilmiş kurucu metin özelliğini, Türkçe eğitimi alanında da taşımaktadır. Türkçe eğitiminin, millet ve devlet bütünlüğündeki kurucu işlevine yönelik olarak gelecekteki eğitim politikaları ve uygulamaları için kurumsal bir veri kaynağı olabilecek zenginliktedir (Er Aydemir, 2022).

KAYNAKÇA

- Alacapınar, F. G. ve Sönmez, V. (2019). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri (7. baskı)*. Anı Yayıncılık.
- Aydemir, Ö. K. (2007). Türkçede tümce üzerine dil felsefesi bağlamı bir nitel değerlendirme. *Karaman Dil-Kültür- Sanat Dergisi*, 49-59.
- Biray, N. (2011). *Ahmet Baytursunlu şiirleri üzerinde dil ve üslup incelemesi*. Bilgeoğuz Yayınları.
- Buran, A. (2019). *Kurşunlanan Türkoloji (5. baskı)*. Akçağ Yayınları.
- Buran, A. (2023). Kazak Türklerinde repressiya. İ. Dilek (Ed.), *Türk dünyasında repressiya* (s. 11-45) içinde. YTB Yayınları.
- Bünyadov, Z. (2004). *Stalin döneminde kgb arşivlerinde kırmızı terör*. çev. Sebahattin Şimşir. IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Dave, B. (1996). National revival in Kazakhstan: language shift and identity change. *Post-Soviet Affairs*, 12(1), 51-72.
- Devlet, N. (1989). *Çağdaş Türk dünyası*. Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Dilek, İ. (2019). Türk dünyası edebiyatında repressiya. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 48, 27-82.
- Er Aydemir, N. (2022). Dil öğretimi açısından kurucu metin bağlamında Nutuk üzerine söylem çözümlemesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(4), 775-791.
- Fierman, W. (2006). Language and education in post-Soviet Kazakhstan: Kazakh-medium instruction in urban schools. *The Russian Review*, 1(65), 98-116.
- Golden, P. B. (2017). *Türk halkları tarihine giriş (7. baskı)*. çev. Osman Karatay. Ötüken Neşriyat.
- Görgen, İ. (2021). Rusya'da Stalinizm'in doğuşu. *Avrasya İncelemeleri Dergisi-Journal of Eurasian Inquiries*, 10(2), 225-248. <https://doi.org/10.26650/jes.2021.013>
- Hayit, B. (1987). 20. yüzyılda Türkistan'ın millî ve Sovyet devletlerinin karakterleri. *Türk Dünyası Araştırmaları*. Aralık, 1987.
- Kalkan, İ. (2023). Sovyet döneminde Orta Asya (1924-1991). A. Kanlıdere ve İ. Kemalöğlu (Ed.), *Bağımsız Türk cumhuriyetleri* (s. 13-32) içinde. Ötüken Neşriyat.
- Kınacı Baran, C. (2023). Kazak Türklerinde repressiya. İ. Dilek (Ed.), *Türk dünyasında repressiya* (s. 325-393) içinde. YTB Yayınları.
- MEB (2023). *K-12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli*. MEB Yayınları.
- MEB. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı Türkiye yüzyılı maarif modeli*. MEB Yayınları.
- Mynbayeva, A. ve Pogolian, V. (2014). Kazakhstani school education development from the 1930s: history and current trends. *Italian Journal of Sociology of Education*, 6(2), 144-172.
- Özkan, N. (2021). *Türk dilinin yurtları*. Bilge Kültür Sanat.
- Smagulova, J. (2006). Kazakhstan: language, identity and conflict. *Innovation*, 19(3-4), 303-320.
- Spehr, S. ve Kassenova, N. (2012). Kazakhstan: constructing identity in a post-Soviet society. *Asian Ethnicity*, 13(2), 135-151. <https://doi.org/10.1080/14631369.2012.638802>
- Şahin, A. ve Mutlu, B. G. (2024). Liselerde disiplin sorunları: nedenler, stratejiler ve çözüm önerileri. *Asya Studies*, 8(30), 95-112. <https://doi.org/10.31455/asya.1565626>
- Uslu, M. (2013). Pedagogik formasyon öğrencilerinin kişilik özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(2), 233-245.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, Y., ve Çalışkan, A. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin 21. yüzyıl insan profili açısından değerlendirilmesi. *Electronic Journal of Education Sciences*, 13(26), 204-220. <https://doi.org/10.55605/ejedus.1548121>
- Yorulmaz, O. (2016). Alaş Orda hareketi. *Belleten*, 80(289), 939-976. <https://doi.org/10.37879/belleten.2016.939>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The Repressiya period in Kazakhstan represents one of the most repressive phases in the history of Turkistan, particularly in terms of educational and cultural policies. During the Soviet era, and especially under Joseph Stalin's leadership in the late 1930s, harsh measures were taken to reshape society by undermining national identities, languages, and cultural heritage. Education became a primary tool to achieve these ideological goals. The Soviet Union implemented centralized curricula, promoted the dominance of the Russian language, and marginalized Kazakh Turkish, thereby eroding intergenerational transmission of national memory and identity. Scholars describe this period as an attempt to create the "homo sovieticus," a model citizen loyal to Soviet ideology and alienated from indigenous cultural roots.

In contrast, the contemporary Türkiye Century Maarif Model (TYMM), introduced by the Turkish Ministry of National Education in 2024, pursues a markedly different vision of education. Rooted in national and spiritual values, TYMM emphasizes holistic development, integrating academic, socio-emotional, cultural, and critical thinking skills. Unlike the coercive and homogenizing Soviet model, TYMM values linguistic and cultural diversity, particularly the centrality of Turkish language education as both a means of communication and a carrier of cultural identity.

This study compares the educational policies of the Repressiya period in Kazakhstan with those of the TYMM, focusing on how education has been employed as either a suppressive mechanism for identity or a protective framework for cultural heritage. By analyzing similarities and differences, the study seeks to highlight the broader role of education in safeguarding cultural values across different historical contexts.

Method

The research adopts a qualitative design, specifically employing the document analysis method. This design is consistent with the interpretivist paradigm, which allows the researcher to understand the socio-cultural and ideological dimensions of education through textual and historical evidence. Document analysis provides opportunities to examine both primary and secondary sources, including archival works, historical records, and contemporary policy documents.

For the Repressiya period, sources included scholarly works focusing on Soviet educational policies in Kazakhstan (Dave, 1996; Fierman, 2006; Smagulova, 2006; Spehr & Kassenova, 2012; Mynbayeva & Pogolian, 2014). These works detail the suppression of Kazakh Turkish, the centralization of curricula, and the broader cultural transformations imposed by Soviet authorities.

For the TYMM, official documents published by the Ministry of National Education (MEB, 2023, 2024) and relevant academic analyses (Yıldırım & Çalışkan, 2024) were analyzed. These texts outline the philosophical foundations, competencies, and pedagogical aims of TYMM. The comparative method was employed to systematically juxtapose the two educational frameworks, focusing on five dimensions: Language Policy and Instruction, Curriculum Structure and Ideological Orientation, Role of Cultural Identity in Education, Pedagogical Approaches and Skills Emphasized and Expected Outcomes for Students and Society. Through this comparative analysis, the study identifies how education functioned as an instrument of ideological domination during the Repressiya era and how it now serves as a means of cultural empowerment under the TYMM.

Results

The findings of the study reveal significant contrasts between educational practices in Kazakhstan during the Repressiya period and those in the contemporary Türkiye Century Maarif Model (TYMM). During the Repressiya period, Soviet interventions deeply disrupted the nationalization of the Kazakh educational system. Curricula were redesigned to reflect Soviet ideological and political goals, restricting the use of Kazakh Turkish and prioritizing Russian. This suppression of language transmission weakened cultural identity and collective memory. Policies such as collectivization further marginalized Kazakh communities, leading to forced migration, school closures, and distortions of history and literature to align with Soviet ideology. The centralized and standardized Soviet system emphasized loyalty to the state, leaving little room for local flexibility, critical thinking, or cultural preservation.

In contrast, the TYMM emphasizes the holistic development of students, aiming to nurture individuals equipped with knowledge, identity, and character rooted in national and spiritual values. The model promotes inquiry, critical thinking, communication skills, and socio-emotional growth, while also supporting academic achievement. Turkish language education plays a central role, not only as a functional tool but as a cultural value, helping students strengthen their cultural identity and express themselves effectively in daily life.

When compared directly, Repressiya-era policies sought to erase Kazakh cultural identity and enforce ideological conformity, whereas TYMM prioritizes student-centered education, cultural heritage, and values-based development. While the Soviet model restricted native language and individuality, TYMM highlights the preservation of Turkish language and culture, aiming to raise globally competent yet nationally grounded individuals with strong social responsibility.

Conclusion, Suggestion and Recommendations

The educational policies of the Repressiya period in Kazakhstan reveal the use of Soviet ideology as a tool to suppress national identity and cultural memory. During this time, education was centralized and ideologically driven, restricting the use of the native language, preventing the transmission of cultural heritage, and depriving individuals of critical thinking skills. The Soviet system functioned as a mechanism to shape individuals into loyal “Soviet citizens.” In contrast, the Türkiye Century Maarif Model (TYMM) Turkish Language Curriculum emphasizes strengthening individuals with national and spiritual values while fostering socio-emotional and critical thinking skills. Within TYMM, Turkish is considered not only a means of communication but also a cultural and aesthetic value. Native language education is placed at the core of the program, supporting identity development, enabling effective self-expression, and facilitating the transmission of cultural codes. TYMM’s holistic and interdisciplinary approach also aims to equip students with skills required by contemporary society. The preservation of national identity through education is further reinforced by the inclusion of foundational texts. In this context, Mustafa Kemal Atatürk’s *Nutuk* stands out as a key text that highlights education’s constructive role in rebuilding and safeguarding national identity, serving as a valuable institutional resource for future policies.

YAYIN ETİĞİ BEYANI

Tarafımca yürütülen “Repressiya Dönemi’nde Kazakistan Eğitim Politikaları İle Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli’nin Karşılaştırmalı İncelenmesi” başlıklı araştırmanın, veri toplama yöntemleri ve kapsamı itibariyle

etik kurul onayı gerektirmediğini beyan ederim. Araştırma insan katılımcılarından deneysel bir işlem, müdahale veya biyolojik örnek alınmasını, hayvan deneylerini, klinik araştırmaları, kişisel verilerin üçüncü kişilerle paylaşımını içermemektedir. Bu nedenle araştırmanın etik kurul iznine tabi tutulmamıştır.

DESTEK VE TEŞEKKÜR

Çalışmaya samimi destekleriyle katkı veren kıymetli hocam Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR'e sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Araştırmanın yazarı olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanım olmadığını ifade ederim.

YAPAY ZEKÂ BEYANI

Araştırmanın yazım, düzenleme ve İngilizce çeviri aşamasında yapay zekâ destekli araç kullanılmıştır. Bunun haricinde herhangi bir yapay zekâ destekli araç kullanılmadığını beyan ederim.